

خبر مهم: لزوم استفاده از گواهی های فوت جدید

دکتر اکبر سیاری معاون بهداشت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در نامه ای به شماره ۳۰۰/۱۳۹۴ مورخه ۱۳۹۳/۹/۲۴ به آقای دکتر زالی رئیس سازمان نظام پزشکی کشور یادآور شدند که با توجه به نیازهای اطلاعاتی کشور در خصوص علل مرگ متوفیان و سایر اطلاعات مرتبط با شاخص های عدالت در سلامت و متغیرهای تکنیک کننده نابرابری به منظور سیاستگذاری و برنامه ریزی های بهداشتی؛ گواهی فوت در کشور مورد بازبینی قرار گرفته و مطابق با استانداردهای جهانی مجدداً طراحی و از ابتدای سال ۱۳۹۲ در قالب "گواهی فوت برای موارد مرده زایی و زیر هفت روز" و "گواهی فوت متوفیان بالای هفت روز" به اجرا درآمده و گواهی های فوت قبلی از اعتبار ساقط شده اند. اما با گذشت نزدیک به دو سال از ابلاغ و اجرایی سازی گواهی های فوت جدید، هنوز مشاهده می شود که برخی از پزشکان از گواهی های فوت قدیمی استفاده نموده، یا در سر نسخه یا برگه ای کاغذ اقدام به صدور گواهی فوت می نمایند. دکتر سیاری در ادامه متذکر شدند که این امر مجاز نبوده و موجب اختلال در نظام ثبت و طبقه بندی علل مرگ در کشور شده است. نظر به اینکه در کلیه آرامستان های رسمی جهت دفن متوفیان نیاز به گواهی پزشکی فوت می باشد، نبود این نوع گواهی موجب سردرگمی خانواده متوفی و تأخیر در انجام مراسم تدفین می شود. لذا لازم است پزشکان تنها از گواهی های پزشکی مذکور که در چهار نسخه تهیه شده است، جهت صدور گواهی فوت استفاده نموده و نسخه صورتی رنگ را برای ثبت در برنامه ثبت و طبقه بندی علل مرگ برای مراکز بهداشتی روستا شهرستان ارسال نمایند. شایان ذکر است برای مرگ های غیرطبیعی لازم است که گواهی فوت و جواز دفن از طریق سازمان نظام پزشکی قانونی و بر اساس فرم های مربوطه گواهی های لازم صادر شوند.

نحوه ثبت و طبقه بندی علل مرگ و میر در گواهی فوت استاندارد

نویسنده: شرف تقوی، دکتر زهره ایزدی موم
IzadiMZ1@mums.ac.ir

مرکز بهداشت استان، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران

علت مرگ: عبارتست از تمام بیماریها، شرایط بیمارگونه (Morbid condition) یا آسیب هایی که در نتیجه آنها یا در مشارکت با آنها مرگ واقع شده است. آسیب هایی که به علت حوادث غیرمعمول یا خشونت علیه فرد و یا وسیله دیگری پدید آمده و به مرگ منجر شده است را نیز علت مرگ به حساب می آورند. نکته مهم این است که نشانه های بالینی یا وضعیت فرد هنگام مرگ مثل ایست قلبی، اغما، نارسایی قلبی و... به عنوان علل مرگ تلقی نمی شوند. طبق این تعریف این علت واحد برای ثبت در گواهی فوت کافی نیست بلکه در فرایند تکمیل گواهی فوت علت مرگ تحت سه عنوان قابل بررسی است: ۱. علت زمینه ای یا اصلی یا اولیه (underlying or primary cause) ۲. علت مستقیم یا فوری یا بی واسطه (Direct or Immediate cause) ۳. علت یا علل واسطه (Antecedent cause)

علت زمینه ای: بیماری یا صدمه ای است که زنجیره توالی رخدادهای مرضی که مستقیماً در ارتباط با مرگ بوده اند را آغاز نموده و یا شرایط یا خشونت است که به صدمه کشنده منجر گردیده است. علت زمینه ای باید دارای دو خصوصیت باشد: الف) مشخص، واضح و اختصاصی باشد. ب) از نظر توالی زمانی و ارتباط آسیب شناختی نسبت به سایر علتهای تقدم داشته باشد (به زبان دیگر می توان گفت در صورتی که علت زمینه ای نبود مرگ رخ نمی داد). در مواقعی که علت مرگ سالیانه یا خشونت باشد آن سالیانه یا خشونت بعنوان علت مرگ تلقی می گردد.

علت مستقیم: عبارت است از بیماری یا صدمه ای یا عارضه ای که مستقیماً و بدون واسطه موجب مرگ شده است و لذا عارضه نهایی

یکی از مهم ترین اطلاعاتی که در نظام سلامت جمع آوری می گردد، اطلاعات مربوط به مرگ و میر می باشد. با تجزیه و تحلیل این اطلاعات و ترسیم سیمای مرگ و میر در جمعیت تحت پوشش، می توان آگاهی و شناسایی از وضعیت عوامل خطر منجر به مرگ در جامعه، شناخت روند دگرگونی سلامت در جامعه در گذر زمان، چگونگی بهره مندی مردم از خدمات بهداشتی درمانی، میزان اثربخشی برنامه ها و مداخلات بهداشتی درمانی، تشکیل جداول عمر و محاسبه امید به زندگی به عنوان یکی از شاخص های مهم توسعه یافتگی و ... بدست آورد. ابزار گردآوری اطلاعات مرگ و میر، فرم گواهی فوت استاندارد است که بایستی برای کلیه متوفیان تکمیل گردد. از ابتدای سال ۱۳۹۲ در سطح کشور طبق برنامه و دستورعمل وزارت بهداشت، توزیع گواهی های فوت جدید صورت گرفته است. در گذشته کلیه موارد فوت در یک نوع گواهی فوت ثبت می شد، اما گواهی های جدید در دو نوع دفترچه مجزا با عناوین "گواهی فوت زیر ۷ روز و مرده زایی" و "گواهی فوت بالای ۷ روز" تهیه و توزیع شدند (تصویر ۱). علاوه بر گواهی های جدید برخی متغیرهای اجتماعی مربوط به متوفی مانند سواد، شغل، کد ملی و... نیز اضافه شده که جهت محاسبه شاخص های عدالت در سلامت مورد استفاده قرار می گیرند. با عنایت به این که یکی از بخش های مهم گواهی فوت مرگ به حوزه سلامت از اهمیت زیادی برخوردار می باشد، قسمت مربوط به تعیین علت مرگ می باشد به توضیح مختصر چگونگی ثبت صحیح علت مرگ و برخی چالشها و مشکلات در این خصوص می پردازیم.

علت زمینهای و یا حلقه آخر زنجیره منجر به مرگ را تشکیل می‌دهد. فاصله زمانی بین علت زمینهای و علت مستقیم می‌تواند طولانی (سالها) و یا کوتاه (چند ثانیه) باشد.

علت یا علل بینابینی یا واسطه: در زنجیره وقایع منجر به مرگ یک یا مجموعه‌ای از علتهای وجود داشته‌اند که حد واسط علت زمینهای و علت مستقیم بوده‌اند. به عبارتی این علل وسیله‌ای می‌شوند تا علت زمینهای به علت مستقیم منجر شود. در بسیاری از موارد ممکن است به علت کوتاه بودن فاصله زمانی بین علت زمینهای و مستقیم و محدود بودن دانشتهای پزشک در مورد سیر بیماری علتهای بینابینی مشخص نباشد. از میان بیماریهای بین دو علت مستقیم و علت زمینهای با سستی مهمترین و موثرترین آنها که رابطه علینی قویتری دارد انتخاب شود.

بر اساس قانون کلی و عام، علت مرگ علت زمینهای است و این علت آن چیزی است که در در طبقه‌بندی‌های بین‌المللی به عنوان علت مرگ قرار می‌گیرد.

علل مرگ غیرمعمول: در جریان انتساب و تخصیص علت مرگ مواردی وجود دارد که می‌تواند باعث مشکل در طبقه‌بندی گردد: ۱. کدهای غیرممکن (Impossible codes). ۲. کدهای بعد و غیرمحمول (Garbage codes). ۳. کدهای پوچ و مبهم (Improbable codes). **کدهای غیرممکن:** عبارتند از انتساب علل که از نظر جنس و سن، وقوع آنها غیرممکن باشد.

کدهای غیرممکن از نظر جنس: مرگ ناشی از عوارض بارداری در جنس مذکر یا مرگ ناشی از سرطانهایی دستگاه تناسلی مردان برای جنس مؤنث **کدهای غیرممکن از نظر سن:** خودکشی در زیر پنج سال در هر دو جنس، مرگ ناشی از عوارض بارداری و زایمان در سنین زیر ۸ سال در جنس مؤنث

نکته: مواردی که در پی می‌آیند نیز بطور کلی علت مرگ نمی‌توانند باشند و به مرگ منجر نمی‌شوند: ۱. افسردگی تک‌قطبی ۲. اختلال

وسواسی ۳. میگرن ۴. عقب‌ماندگی ذهنی ۵. کری ۶ مشکلات پوسیدگی دندان ۷. اختلال استرس پس از سانحه (PTSD)

کدهای غیرمحمول و بعید: کدهایی که وقوع آنها به‌عنوان علل مرگ از نظر سن و جنس غیرمحمول و بعید است. از جمله: ۱. مشکلات ناشی از بارداری و زایمان در خارج از محدوده سنی ۱۰ تا ۵۴ سال ۲. مشکلات ناشی از دوره حول تولد در سنین ۴ سال و بالاتر ۳. مشکلات ناشی از کمبود وزن هنگام تولد یا زمان زودرس در سنین ۴ سال و بالاتر ۴. صدمات زایمانی و آسفیسی در سنین ۴ سال و بالاتر ۵. سرطان‌های دهان، اوروفارنکس، مری، معده، کولون، رکتوم، ریه، برونش، کبد، پانکراس، ملائوما، پستان، مثانه و میلوما در سنین زیر پنج سال ۶. سرطان دهانه رحم، جسم رحم، تخمدان و جفت قبل از ده‌سالگی در جنس مؤنث ۷. سرطان پروستات، قبل از ده‌سالگی در جنس مذکر **نکته:** مرگ ناشی از مواردی که در پی می‌آیند در گروه سنی زیر ۵ سال، اگرچه محتمل هستند، ولی اثبات آن به دلایل و مدارک کافی و مستند نیاز دارد: ۱. بیماریهای روماتیسمی قلب ۲. بیماریها و عوارض ناشی از فشارخون ۳. بیماریهای ایسکمیک عضله قلب ۴. بیماریها و عوارض عروقی قلبی ۵. بیماریهای التهابی قلب

کدهای پوچ، بیهوده و همراه‌کننده: یکی از مشکلات عمده ثبت علت مرگ، استفاده از کدهای پوچ است که ترکیب وسیع‌ای علتی مرگ را فاقد دقت و حساسیت لازم می‌نماید این موارد نیابتی به عنوان بیماریها و وضعیت ناخوشی جهت درج در گواهی فوت انتخاب شوند کدهای پوچ عبارتند از آن دسته از علائم، نشانه‌ها و وضعیت‌هایی که می‌توانند به طور معمول وجود داشته باشند یا به عنوان حالات واسط و یا علل فوری مرگ پدید آیند، ولی نمی‌توانند علت مرگ قلمداد شوند و همچنین اتیولوژی معینی را نمیتوان به آنها نسبت داد: ۱. ایست قلبی - تنفسی ۲. نارسایی قلبی ۳. آمبولی ریه ۴. PTSD ۵. عقب‌ماندگی ذهنی ۶. کپهولت بدون زوال عقل ۷. DIC ۸. سیتی‌سمی ۹. مشکوک به قتل

فاصله زمانی تقریبی وضعیت تا مرگ	کد ICD10	۲۲- علل فوت
یکسال	<input type="text"/>	<p>قسمت اول: زنجیره وقایع، بیماری، صدمات و یا وضعیتی که بطور مستقیم سبب مرگ شده اند</p> <p>(الف) آخرین بیماری یا وضعیتی که منجر به فوت شده است بازسازی مزمن کلیه (ب) بیماری یا وضعیتی که منجر به قسمت الف شده است نفروپاتی دیابتی (ج) بیماری یا وضعیتی که منجر به قسمت ب شده است دیابت نوع دوم (د) بیماری یا وضعیتی که منجر به قسمت ج شده است</p> <p>قسمت دوم: سایر وضعیت‌هایی که در وقوع مرگ موثر بوده اند اما منتج به علل اشاره شده در قسمت اول نشده اند.</p>
۵ سال	<input type="text"/>	
۱۰ سال	<input type="text"/>	
	<input type="text"/>	
	<input type="text"/>	

تصویر ۱. نمونه‌ای از گواهی‌های فوت جدید

لطفاً به این مقاله از ۲۰ تا ۲۱ امتیاز دهید.
 کد این مقاله: ۶۶۱۹
 شماره پیامک مجله: ۳۰۰۰۷۸۳۸
 نحوه امتیازدهی: امتیاز - شماره مقاله
 نمونه صحیح امتیازدهی (چنانچه امتیاز شما ۲۰ باشد): ۶۶۱۹-۲۰

منابع:

- کتاب راهنمای پزشکان برای ثبت و طبقه‌بندی علل مرگ و میر
- معاونت بهداشتی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، دستورالعمل برنامه ثبت و طبقه‌بندی علل مرگ: ۱۳۹۲
- کتاب سیستم مرگ و میر در ۲۹ استان کشور طی سالهای ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۹